

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Politologie

Bakalářská práce

KOALIČNÍ VLÁDNUTÍ, KOMPARACE ŠVÉDSKA, DÁNSKA, NORSKA

Nikola Domerecká

Vedoucí práce:

PhDr. Mgr. Petr Jurek

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, červenec 2012

.....

Tímto bych ráda poděkovala PhDr. Mgr. Petrovi Jurkovi nejen za jeho čas, ale také za věcné připomínky a korekce týkající se obsahu této práce.

Obsah:

1. ÚVOD.....	5 - 6
2. TEORIE KOALIC A TYPOLOGIE KOALIČNÍCH VLÁD.....	6 - 7
2.1. Policy – Seeking theory a Office – Seeking theory.....	7 - 8
2.1.1. Minimální vítězná koalice.....	8 - 10
2.1.2. Menšinové vlády.....	10 - 11
2.1.3. Nadbytečná koalice.....	11
3. STRANICKÉ SYSTÉMY A FORMOVÁNÍ VLÁDNÍCH KOALIC V NORSKU, ŠVÉDSKU A DÁNSKU.....	12
3.1. Stranický systém Norska.....	13 - 14
3.1.1. Typy koalic v Norsku.....	14 - 18
3.2. Stranický systém Švédska.....	18 - 20
3.2.1. Typy koalic ve Švédsku.....	20 - 21
3.2.1.1. Vládní koalice ve švédském dvoukomorovém parlamentu 1945-1970.....	21 - 22
3.2.1.2. Vládní koalice ve švédském jednokomorovém parlamentu 1970-2010.....	23 - 25
3.3. Stranický systém Dánska.....	25 - 27
3.3.1. Typy koalic v Dánsku.....	27 - 30
3.4. Četnost jednotlivých typů koaličních vlád v Norsku, Švédsku a Dánsku.....	30
4. ZÁVĚR.....	30 - 32
5. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ.....	32 - 36
6. POUŽITÉ ZKRATKY.....	36 - 37
7. PŘÍLOHY.....	37 - 44
8. RESUMÉ.....	45

1. ÚVOD

Hlavním tématem této práce je koaliční vládnutí tří severských států - Dánska, Švédska a Norska. Výběr států není samozřejmě náhodný. Všechny tři státy dodnes spojuje jak podobný právní, správní a politický systém, tak hospodářská provázanost. Pro tuto práci je však nejvýznamnějším spojujícím rysem právě silné postavení sociálně demokratické strany. Pro tyto státy jsou zcela typické menšinové vlády a výrazná dominance sociálních demokratů, kdy například ve Švédsku vznikla od třicátých do sedmdesátých let 20. století dlouhá nepřerušovaná éra vládnutí sociální demokracie, kterou lze nazvat v tomto období dle Sartoriho typologie predominantní stranou. V Dánsku sice nelze hovořit přímo o predominantním postavení sociálních demokratů, ale i přesto se jednalo o postavení velice silné. Je však možné, že do budoucna bude Dánsko směřovat spíše k multipartismu bez dominantní strany. V Norsku pak predominantní postavení sociálních demokratů trvalo téměř 20 let, a to od konce 2. sv. v. do začátku 60. let 20. století. Ve volbách roku 1973 zasáhl Norsko a Dánsko velký volební otřes, kdy se drasticky zvýšil počet politických stran a prudce klesla podpora těch tradičních, což se výrazně dotklo také sociálních demokratů. Tento otřes však nezasáhl Švédsko, čemuž mimo jiné napomohl čtyřprocentní volební práh, i když i zde v 70. letech nastaly značné proměny stranicko-politického systému.

Ve své práci se zaměřím na koaliční vlády všech zkoumaných zemí a strukturu jednotlivých koalic, jejichž součástí je velice často strana sociální demokracie. I v současné době se setkáváme především s levicovými koalicemi, až na jedinou výjimku ze tří zkoumaných států, kterou je v dnešní době Švédsko, kdy od r. 2010 vládne středopravá aliance.

V úvodu své práce se budu věnovat teoretickému rámci. Uvedu zde rozdíl mezi americkou tradicí teorie koalic, jejímž hlavním představitelem je William H. Riker a evropskou tradicí a zároveň představím jednotlivé typy koaličních vlád.

V další kapitole se spíše okrajově zaměřím na stranický systém jednotlivých států a jejich vývoj, proměny a vliv na koaliční vlády, čímž bych také ráda poskytla čtenáři základní přehled o účastnících daných koaličních seskupení.

Hlavní a nejpodrobnější část práce bude kapitola věnující se, jak jsem výše uvedla, analýze koaličních vlád zkoumaných států v kontextu teorie koalic, a to v období od 2. sv. v. do posledních parlamentních voleb zkoumaných států. Součástí této kapitoly jsou velice důležité tabulky umístěné v příloze této práce, které znázorňují jak přehledný výčet všech vlád zkoumaných zemí, tak výsledky voleb vítězných stran pro jednotlivá období.

V závěrečné kapitole se zaměřím na porovnání četnosti jednotlivých typů vlád mezi zkoumanými státy, ke které je opět zpracována tabulka a grafické znázornění.

Na základě zjištěných údajů bude mým cílem porovnat, v jaké míře se jednotlivé koalice (minimální vítězná koalice, menšinová jednobarevná a koaliční vláda či nadbytečná koalice) ve zkoumaných státech vyskytují a které politické strany jsou nejčastěji součástí koalic.

Práce má deskriptivní charakter a využívá empiricko-analytického přístupu. Dochází zde k popisu jak stranického systému, tak koaličních vlád, a to na základě empirických poznatků. Na závěr je použita komparativní metoda, která slouží nejen k porovnání četnosti výskytu jednotlivých koalic mezi zkoumanými státy, ale také v rámci každého státu zvlášť.

2. TEORIE KOALIC A TYPOLOGIE KOALIČNÍCH VLÁD

Tato kapitola bude věnována pouze teoretické části, kde definuji a vysvětlím rozdíl mezi pojmy *office seeking theory* a *policy seeking theory*, jakožto dvě hlediska účasti ve vládě-koalici, a které typy koalic k jednotlivým pojmům řadíme. S těmito pojmy úzce souvisí dvě tradice studia koalic – americká a evropská a s tím spjatý pohled na racionalitu jednotlivých koalic. Představím zde několik autorů, kteří se zabývají teorií minimální vítězné koalice a jejich rozdílných předpovědí ke vzniku koalice. Dále představím menšinovou vládu a nadbytečnou koalici.

V této kapitole budu například čerpat z práce autorů J. Weesieho a P. van Roozendaala - *A Multi-Theory Explanation of Government Party-Composition*. Z českých zdrojů pak využiji především knihy od B. Říkové – Přehled moderních politologických teorií, která nabízí přehledný výklad o teorii koalic a díla M. Nováka – Systémy politických stran.

2.1. Policy - Seeking theory a Office – Seeking theory

Hlavním cílem *Policy – seeking theory* je prosazení politického programu. Političtí aktéři si vybírají nejprve z těch možností, jež jim zaručí největší prospěch s ohledem na politické cíle a teprve poté vybírají nejvhodnější skladbu křesel v koalici (Říková, 2006: 139).

Tento přístup zcela odpovídá evropské tradici. Politické strany se snaží získat od voličů podporu ke svému programu a účast ve vládě je jedním ze způsobů, jak politický program uskutečnit. Ministerská křesla tedy nejsou cílem, jako tomu je u *office - seeking theory*, ale prostředkem. Dalšími nástroji, jak prosadit politický program, je např. blokování vládních návrhů v parlamentu apod. (Říková, 2006: 128).

Axelord, jež se zabýval spojovacími aspekty v koaliční teorii, předvídá, že vládní koalicí se může stát pouze taková koalice, která je ideologicky blízká. V takových koalicích dochází jen minimálně k politickým neshodám a náklady na kompromisy jsou poměrně nízké.

Poslední dobou se teorie koalic začíná zabývat také multi-dimensionálním politickým prostorem, kdy bere na vědomí středové strany. Jejich role je významná, neboť jsou schopny vytvořit koalici jak s pravicí, tak levicí. Předpokládá se, že takováto středová strana bude součástí vládní koalice, neboť je zapotřebí získat parlamentní většinu právě ideologicky blízkých stran (Weesie, Roozendaal, 2000: 6 - 7).

Dle *Office - seeking theory* si političtí aktéři vybírají přednostně takové koaliční vazby, jež jim zvyšují podíl a výhody z obsazených křesel ve vládě. Političtí aktéři sahají vždy po té nejvýhodnější z poskytnutých možností. Strany jsou zde chápány

jako aktéři, kteří usilují o získání co nejvíce ministerských křesel na co nejdelší možnou dobu. U tohoto přístupu však chybí vysvětlení v případě, když udržení úřadu je příliš nákladné a vynaložené úsilí k zachování koalice je větší než význam, který straně dává při uplatňování vlastní politiky a programu (Říchová, 2006: 125).

Tento přístup vychází z americké tradice studia koalic, jejímž hlavním představitelem je W. Riker, ke kterému se vrátím podrobněji v následné podkapitole. W. Riker však nahlíží na problematiku koalic jako na hru s nulovým součtem. Hráči zde mají jediný cíl – zvítězit v boji o posty ve vládě. Ta politická strana, které se nepodaří vstoupit po volbách do vlády je považována za poraženou. Americká tradice je do jisté míry stavěna na modelech a tudíž kritizována za svou přílišnou vzdálenost od reality (Říchová, 2006: 120-121).

Jiný pohled na *office - seeking theory* nám představil Peleg, jež se zabýval rolí dominantní strany ve vytváření vládních koalic. Dominantní strana je charakteristická tím, že může tvořit vítězné vládní koalice s minimálně dvěma disjunktivními koalicemi, které společně nemohou vytvořit vítěznou koalici. Dominantní strana tak v podstatě získává potencionál „vydírat“. Van Roozendaal ve svém průzkumu zjistil, že ze 14 ti zkoumaných zemí se dominantní strana stane členem přibližně v 72% případech. Na většinové vládě se podílí v 87% případech a v menšinové v 59% (Weesie, Roozendaal, 2000: 6).

2.1.1. Minimální vítězná koalice

Minimální vítězná koalice by měla z pohledu racionality splňovat následující kritéria: měla by disponovat nejmenším možným počtem stran v koalici, koaliční partneři by si měli být ideově blízcí, neboť tím snižují riziko budoucích konfliktů a měli by disponovat nejméně možným počtem mandátů v legislativě. Znamená to tedy, že ztrátou jednoho z partnerů ztrácí koalice legislativní většinu.

Hlavní důvody k zformování Minimální vítězné koalice je možné vysvětlit v souvislosti s teorií racionální volby, v níž je hlavním cílem pro politické aktéry vládnout. Politické strany se snaží maximalizovat svůj podíl na moci, čehož dosáhnou

obsazením největšího možného počtu ministerských křesel za co nejvýhodnějších podmínek. Dělení se o omezený počet ministerských křesel se stranou, jejíž hlasy nejsou potřebné pro získání většiny, je považováno za neracionální. Z hlediska *office – seeking theory* je Minimální vítězná koalice pokládána za základní normu a všechny ostatní typy koalic jsou považovány za deviantní (Říchová, 2006: 130-131).

Autoři, kteří se zabývali teorií her, měli snahu předpovídat vítězné koalice¹, čímž došlo k několika typům nejmenší koalice potřebné k vítězství (Novák, 1997: 185). Mezi první autory lze řadit Von Neumanna a Morgensterna, kteří ve svém díle *Teorie her a ekonomické chování (Theory of Game and Economic Behavior)* předpovídají, že minimální vítězná koalice bude tvořit nejmenší možný počet stran, aby došlo pouze k nezbytnému rozdělení moci a vlivu na politiku, než je ve skutečnosti nutné.

Na předchozí autory navázal se svým dílem *Teorie politických koalic (Theory of Political Coalitions)* W. Riker, který předpokládá, že se zformuje taková minimální vítězná koalice, kdy strany budou disponovat s nejmenším možným počtem křesel ve vládě. Tedy pokud zde existuje volba vytvořit alianci buď se stranou s větším počtem vítězných hlasů a stranou s menším počtem, bude upřednostněna druhá ze dvou nabízených možností. Tento výběr opět zaručuje vyšší podíl na moci. Rikerova předpověď je typická zejména v takových případech, když počet stran je malý.

Dodd, který se stal jedním z prvních badatelů, se rozhodl řešit otázku role menšinových koalic a zjistil, že menšinové koalice mají vyšší šanci na vytvoření vlády, když se jejich celkový počet blíží stavu většiny (Weesie, Roozendaal, 2000: 4-6).

Zajímavý pohled nám nabízí M. A. Leiserson. Ten předpokládá, že vzniknou pouze koalice s nejmenším počtem stran, neboť to právě vede k snadnější dohodě mezi stranami. Autor tak nevylučuje hypotézu „velké koalice“ dvou silných stran.

R. Axelord se naopak zaměřil na ideologickou rovinu a předpokládal, že vznikne nejmenší vítězná koalice složená ze stran, jež jsou si ideologicky nejbliže (levice – pravice) (Novák, 1997: 186).

¹ Za vítěznou koalici je považována ta, která získá absolutní většinu poslaneckých křesel, tedy více jak 50% (Novák, 1997: 185).

Hlavní kritikou koncepce minimální vítězné koalice je, že s její pomocí není možné blíže upřesnit, jaká vláda bude po volbách zformována. Koncept, jak jsem uvedla výše, nabízí celý soubor možností a variant, jež se od sebe často liší. Pro zúžení výběru je zapotřebí zohlednit všechna kritéria, a to jak kritérium velikosti, kritérium počtu členů koalice, tak kritérium ideologické vzdálenosti mezi členy koalice (Říchová, 2006: 131).

2.1.2. Menšinové vlády

Menšinové vlády jsou vlády, které mohou tvořit buď jednu politickou stranu či více politických stran, jež v poslanecké sněmovně nedisponují nadpoloviční většinou hlasů. Lze tedy rozlišovat menšinové vlády jednobarevné či koaliční. Ke vzniku menšinových vlád dochází tedy v situaci, kdy žádná ze stran nezíská více jak 50% poslaneckých mandátů. Menšinové vlády pak vznikají například za situace, kdy se buď očekává, že na základě voleb některá ze stran získá většinu, kdy je v systému zahrnutá jistá forma imobility oslabující systém natolik, že většina nemůže být vytvořena, nebo kdy má politická strana jenom o několik křesel v parlamentu méně, než je potřebná většina. Tento poslední příklad je z výše uvedených nejčastější a lze ho hodnotit za téměř většinovou vládu. Menšinové vlády vždy čelí většinové opozici a v *office - seeking theory* je takováto aliance pokládána za deviantní (Říchová, 2006: 134 – 135).

Určité souvislosti bychom také našli mezi menšinovými vládami a negativním parlamentarismem², i když mezi nimi neexistuje kauzální vztah, je prokazatelné, že negativní parlamentarismus vzniku menšinových vlád napomáhá. Existují zde určitá negativa menšinových vlád, neboť tak může docházet ke vzniku vlád slabých a neakceschopných. U menšinových vlád také není zcela jasné, kdo nese za vládu odpovědnost a tím se stává méně srozumitelnou pro voliče. Také samotný vliv voličů na finální podobu vlády je zde omezen. Storm či Bergman ve svých studiích dokazují, že i menšinové vlády mohou být akceschopné a stabilní. Storm rozlišuje dva typy

² Negativní parlamentarismus znamená, že se vláda může ujmout úřadu, a to i přesto, že nezíská parlamentní většinu. Ujmout úřadu se může tehdy, pokud proti ní nestojí parlamentní většina, která dá svůj nesouhlas explicitně najevo (Brunclík, 2009: 123).

menšinových vlád: 1. Formální menšinové vlády, které jsou schopné utvářet stabilní koalice s jednou či více stran, které ve vládě zastoupené nejsou. 2. Skutečné menšinové vlády, které naopak nejsou schopné formovat většinové legislativní koalice. „Formální menšinové vlády“ jsou velice časté právě v severských státech, ke kterým se detailně vrátím v další kapitole. (Brunclík, 2009: 131-132).

2.1.3. Nadbytečná koalice

Za nadbytečnou koalici je považována taková koalice, která má jednoho nebo více nadbytečných členů. Vláda je tak schopna získat potřebnou většinu, a to i bez podpory některého z partnerů. I přesto se nejedná o ojedinělý jev. Důvody velké koalice jsou například takové, že se klade důraz na programové zájmy a vazby mezi stranami, nebo existují obavy z výsledku hlasování, neboť ve většinové straně chybí stranická disciplína, kterou je vznikem velké koalice potřeba vyvážit. Velké koalice jsou tak ochranou strany před deviantním chováním vlastních poslanců. Dále se velká koalice vytváří v případě, když se chystá ústavní změna, ke které je zapotřebí souhlasu kvalifikované většiny.

Nadbytečné koalice podle G. Luebberta vznikají v systémech s jednou silnou politickou stranou, kterou není možné za žádných okolností opomenout. Strana tak do koalice přivede více malých partnerů, čímž se pojistí před určitým vydíráním, ke kterému by mohlo dojít ze strany jednoho koaličního partnera, se kterým by tvořila minimální vítěznou koalici. Lijpart tvrdí, že takový typ koalice se vyskytuje především v konsenzuálních demokraciích, kde jsou politické strany zvyklé jednat a umí zabránit větším konfliktům (Říchová, 2006: 133-134).

Komparativní výzkumy ukazují, že tzv. ideální typ koalice – minimální vítězná, se vyskytuje v 40% z celkového počtu vlád, což je podstatně méně, než se předpokládalo. S menšinovými vládami se setkáváme v jedné třetině případů a s velkými koalicemi v jedné čtvrtině. Tyto údaje samozřejmě nesouhlasí s četností jednotlivých typů vlád ve zkoumaných zemích, které uvedu níže. (Říchová, 2006: 136).

3. STRANICKÉ SYSTÉMY A FORMOVÁNÍ VLÁDNÍCH KOALIC V NORSKU, ŠVÉDSKU A DÁNSKU

Počátky stranictví v severských zemích lze nalézt stejně jako jinde v Evropě v 19. stol., kdy se začínají formovat první politické strany. V této kapitole představím často využívaný pětistranický model švédských autorů Stena Berglunda a Ulfa Lindströma. Stoprocentně tento model můžeme nalézt pouze u Švédska, a to ještě pouze v určitém období. Model představuje pět základních politických stran, jež měly trvalé zastoupení v parlamentu a těmi jsou: Sociální demokraté, konzervativci, agráři, liberálové a komunisté nebo krajní levice a dominantní pozici konfliktní linie vlastníci vs. pracující (Brunclík, Havlík, Pinková, 2011: 149). Stručně zde představím vývoj stranického systému a stěžejní politické strany, jež jsou v současnosti u vlády. Dále se pak budu podrobněji zabývat podobou vzniklých koalic. K vypracování podkapitoly stranických systémů jsem použila především článek od L. Kopečka – Proměny dánské politiky, zveřejněný v Politologickém časopise a sborník Politické strany moderní Evropy: analýza stranicko – politických systémů, dále jsem pak čerpala z elektronické databáze evropských politických stran.

K vypracování části zabývající se formováním vládních koalic jsem využila především kapitoly od M. Brauna *"Sweden: Stable Minority Governments"*, zveřejněné ve sborníku - *Vládní modely v parlamentních systémech*. Dále jsem například čerpala z díla od autora Shaffera - *Parties, and Parliaments: Political Change in Norway*. Cenné bylo i česky psané dílo od autorů Brunclíka, M., Havlíka, V. a Pinkové, A. - *Skandinávie – Proměny politiky v severských zemích*, kteří se ve svém díle studiem těchto států podrobně zabývají. Jako doplňující zdroj mi posloužily *Severské listy* zveřejněné na internetu, kde jsem našla několik tematických článků k volbám v těchto státech, které se v minulosti konaly. Ovšem nepostradatelným zdrojem pro mou práci se staly elektronické databáze politických stran a volebních výsledků, bez kterých by tato práce nemohla vzniknout.

3.1. Stranický systém Norska

Od konce 19. stol. stála proti sobě tradičně dvě uskupení – Liberálové (*Venstre*, V) na levé straně a Konzervativci (*Høyre*, H) na pravé. Roku 1887 vznikla sociálnědemokratická Norská strana práce (*Det Norske Arbeiderparti*, DNA), která byla díky většinovému volebnímu systému³ a omezenému volebnímu právu oproti Liberálům a Konzervativcům značně znevýhodněna. Znevýhodnění DNA lze uvést na příkladu voleb z roku 1915, kdy DNA v prvním kole získala téměř 1/3 hlasů, avšak nakonec obsadila pouze 19 ze 123 parlamentních křesel. Průlom nastal až po první světové válce, kdy byl volební systém změněn na poměrný, což vedlo k definitivnímu konci bipartismu a vzniku multipartismu. V meziválečném období se ustálil formát šesti politických stran. Po druhé světové válce bychom pak dle Sartoriho typologie mohli stranu DNA označit jako predominantní⁴. V 60. letech došlo k poklesu relevance DNA⁵ a vzniku nových politických uskupení, což vedlo v roce 1973 k volebnímu zemětřesení⁶. Tímto byla odstartována tzv. třetí etapa vývoje stranického systému, jež přetrvává dodnes. Již na konci 50. let došlo také k sblížení stran Konzervativců, Liberálů, Křesťanských demokratů a Agrárníků a vznikla jednotná Strana středu (*Senterpartiet*, Sp), čímž byla započata éra dvoublokové soutěže mezi sociálnědemokratickou levicí a středopravým spojenectvím. V 70. letech dochází též k vytvoření aliance dvou levicových stran vymezujících se od sociální demokracie více nalevo. Socialistická lidová strana (SF) a Norská komunistická strana vytvořila jednotnou formaci pod názvem Levicová socialistická strana (*Sosialistisk Venstreparti*, SV) (Kopeček, 2005: 226-231).

³ Většinový volební systém je postaven na principu vítěz bere vše, a to i v případě minimálního rozdílu v počtu hlasů.

⁴ Systém predominantní strany je systémem pluralitním (více jak jedna strana), v němž nedochází ke střídání stran. Tedy, že jedné straně se daří v delším časovém horizontu získávat absolutní většinu mandátů v parlamentu (Sartori, 2005: 211).

⁵ Stranu oslabilo vyloučení některých členů, kteří nesouhlasili s členstvím Norska v NATO. Skupina vyloučených poté založila Socialistickou lidovou stranu (*Sosialistisk Folkeparti*, SF) a ta se úspěšně zařadila do systému jako malá, ale relevantní formace nalevo od DNA (Kopeček, 2005: 228).

⁶ Mezi hlavní příčiny politického otřesu lze řadit především otázku vstupu Norska do ES. Nelze však opomenout změnu sociální struktury společnosti a vzestup životní úrovně, který změnil způsob nahlížení občanů na politickou participaci (Kopeček, 2005: 230).

Od roku 2009 jsou ve vládní koalici tři levicové subjekty, DNA, SV, SP. DNA usiluje především o obecné blaho v podobě tzv. *welfare state*. Ve svém programu má strana mimo jiné zamezení rozdílu mezi bohatými a chudými občany, či snižování nezaměstnanosti.

Základní program SV je znázorněn dvěma barvami, které stranu symbolizují. Strana nabízí ekosocialistický program, kde červená barva symbolizuje společnost bez třídních rozdílů a zelená barva prezentuje ekologické aktivity strany.

SP jako nejmenší ze tří koaličních stran je stranou agrární a euroskeptickou. Ve svém programu má především rozvoj země, stavbu dálnic, železnic nebo škol. Zaměřují se na využití ekologických energií a podporují malé a střední podniky (Parties and Elections in Europe⁷, 27. 03. 2012).

Tyto politické subjekty je možné rozdělit do dvou bloků, socialistického a nesocialistického. Dominantní sílu socialistického tábora představuje Strana práce, která je ústřední politickou silou norského politického systému 2. pol. 20. století a symbolizuje dle Blondelovy typologie dominující stranu na levici v multipartismu, nebo dle Sartoriho jako umírněný pluralismus s dominantní stranou. Druhý nesocialistický tábor je reprezentován zejména konzervativní stranou a Stranou pokroku (Lasák, 2006).

3.1.1. Typy koalic v Norsku

Norsko je parlamentní demokracií, kde zákonodárnou moc reprezentuje jednokomorový parlament (*Storting*)⁸. Počet křesel ve *Stortingu* byl postupně navyšován, poslední navýšení poslaneckých křesel se konalo v roce 2005, a to ze 165 křesel na 169. Poslanci jsou voleni v přímých volbách na 4 roky proporčním volebním

⁷ <http://www.parties-and-elections.eu/norway.html>

⁸ *Storting* je zajímavou verzí modifikovaného unikameralismu, kdy se na svém prvním zasedání vnitřně dělí na dvě části – *Lagsting* (1/4 poslanců) a *Odelsting* (3/4 poslanců). Důvodem je funkce v zákonodárném procesu, kde *Lagsting* má kontrolní funkci (Kopeček, 2005: 224).

systémem a politická strana musí překročit 4% volební klauzuli, aby získala své místo v parlamentu (Elections to the Norwegian Storting⁹, 27. 03. 2012).

Od roku 1884 do konce 2. sv. v. byl stranický systém, i přes určitou stabilitu sociálně demokratické DNA, podroben procesu fragmentace, což výrazně snižovalo možnost vytvořit silnou, stabilní a efektivní vládu. Přesto bylo Norsko téměř tři desetiletí po roce 1945, alespoň v očích okolního světa, téměř synonymem stability a konsensu. Ve většině případů bylo toto období v rukou dominantní DNA, která samu sebe prezentovala jako stranu pro „všechny“ (Irwin, 1997: 33).

V r. 1945 sestavili soc. dem. většinovou jednobarevnou vládu, která přetrvávala až do roku 1961, kdy strana ztratila většinu v parlamentu, čímž vznikl menšinový kabinet (Kopeček, 2005: 228).

Na základně nesouhlasu členství země v NATO a organizace pro jadernou politiku, která vyvolala stávkou v krajně levicové frakci v rámci DNA, vznikla roku 1961 odštěpením části strany DNA nová levicová politická strana (SF) (Olsen, 2010: 16). Tato politická formace ovlivnila výsledky voleb z roku 1961, kdy zcela nečekaně získala dvě křesla v novém *Stortingu*. DNA držela 74 křesel a stejným počtem disponovaly čtyři středopravé strany. Poprvé tak od 2. sv. v. vznikla menšinová vláda soc. dem.. V roce 1963 nastala po 28 letech krize v kabinetě a soc. dem. byli vystřídáni novou středopravou vládou. Ta vydržela u moci pouhý měsíc a za podpory SF byla nahrazena opět menšinovou vládou soc. dem. (Valen – Katz, 1964: 31-32).

Roku 1965 Konzervativci, Liberálové, Strana středu a Křesťansko-demokratická strana překonali vlastní neschopnost vzájemně spolupracovat a po dosažení parlamentní většiny vytvořili podle Rikerovy teorie tzv. ideální kabinet minimální vítězné koalice, který vydržel až do r. 1971. Většinový kabinet byl následně vystřídán menšinovou vládou soc. dem.. V té době začala éra dvoublokové soutěže mezi sociálnědemokratickou levicí a jednotně vystupujícím středopravým spojenectvím.

Hlavním rysem norského politického systému od 70. let se stala existence, co do počtu poslanců vládních stran, slabých menšinových vlád, a to buď jednobarevných

⁹ www.electionresources.org/no/

soc. dem., nebo středopravých koalic, jako tomu bylo mezi lety 1972-1973, kdy menšinovou koaliční vládu tvořili Liberálové, Křesťanští demokraté a Strana středu. Volbami roku 1973 prošel stranický systém otřesem, jehož příčinou byla nejen kontroverzní otázka kolem vstupu země do ES, ale také změna sociální struktury společnosti (Kopeček, 2005: 229-230).

Změnu zaznamenaly také politické strany, kdy například právě od roku 1973 podle průzkumů veřejného mínění postupně rostla obliba konzervativců – H. Společně s pravicovou stranou pokroku (Fremskrittspartiet, FRP) získala cca 36% hlasů. Tento trend se stal známý jako přílivová vlna pravého křídla (Hoyrebolgen) a předznamenal změnu v politických stranách. Rostoucí obliba konzervativců vygradovala roku 1981, kdy se straně po více než 50 letech podařilo vytvořit ryze jednobarevnou menšinovou vládu (Irwin, 1997: 34-35). Tato vláda se však neobešla bez podpory Strany středu a křesťanských demokratů. Hlavním důvodem, proč nevznikla vládní koalice, se stala otázka potratů, na které se KRF s ostatními stranami neshodla.

V roce 1985 byl počet křesel ve *Stortingu* navýšen ze 155 na 157 míst. To pak bylo příčinou vzniku menšinové koaliční vlády KRF a H, která získala celkem 78 křesel v parlamentu (před navýšením byl počet získaných křesel dostačující k získání většiny) a byla „vydána na milost či nemilost“ Strany pokroku, která získala sice pouze dvě křesla v parlamentu, ale jako pivotální strana držela rovnováhu sil ve *Stortingu* a způsobila tak pád vlády v následujícím roce, kdy se přiklonila na stranu levice a nepodpořila návrh na zvýšení daně z benzínu (80 vs. 77 křesel pro středopravou koalici na 78 vs. 79 pro socialisty). Hlavními otázkami sociálního státu, které se dotýkaly občanů, nebyly daňové úlevy, ale zdravotní péče. Menšinová vláda soc. dem. byla tedy logickou volbou.

Dalším důkazem nízké soudržnosti středopravých koaličních vlád z důvodů programových rozdílů (tentokrát kvůli otázce norského členství v ES/EU) se stala koaliční menšinová vláda (H, KRF, SP), která vznikla roku 1989. Již před volbami se vůdcové H, KRF a SP setkali, aby zformulovali předvolební závazek sestavit po volbách středopravou koaliční vládu. SP byla zcela v rozporu s konzervativci, kteří podporovali vstup země do EU, ale rozhodli se ponechat tuto otázku ještě otevřenou.

Po volbách se podařilo těmto třem stranám sestavit koaliční menšinovou vládu s podporou Pokrokové strany (ta se i přes svůj volební úspěch, kdy získala o dvacet mandátů více než v předešlých volbách, nestala součástí vládní koalice). Vládní koalice byla od samého počátku velice křehká a otázkou nebylo, zda vláda padne, ale kdy a která ze stran vládu svrhne. Stalo se tak nad otázkou vstupu do ES/EU. Strana středu byla odpůrcem vstupu země do EU, kdežto konzervativci vstup podporovali. SP tak vystoupila o rok později z koalice, čímž padla celá vládní koalice.

Roku 1990 opět vznikla menšinová vláda DNA (Shaffer, 1998: 113-114).

Hlavním tématem 1. pol. 90. let se stala otázka vstupu do ES/EU¹⁰. Norští voliči v referendu konané roku 1994 se rozhodli proti vstupu do EU. I přesto byla do voleb roku 1997 u moci menšinová vláda DNA, která se vyslovovala pro vstup země do EU. Menšinový kabinet složený z V, KRF a SP, který vznikl po volbách roku 1997, se opíral pouze o 42 ze 165 poslaneckých mandátů. Tato skutečnost vedla k častým porážkám při hlasování ve *Stortingu* a roku 2000 vláda podala demisi. K volbám roku 2001 pak zemi dovedl menšinový kabinet DNA (Kopeček, 2005: 228-231).

V roce 2001 utrpěla soc. dem. největší porážku od roku 1909 a ztratila oproti minulým volbám 1/3 mandátů. DNA se i přes daný neúspěch stala nejsilnější stranou ve *Stortingu*, ale podporu ostatních stran nezískala. Vládní kabinet sestavila středoprávní koalice (KRF, H, V) s celkovým počtem 62 mandátů. Přelomovým se stal rok 2005, kdy vládní kabinet sestavila levicová koaliční vláda SP, SV a DNA a poprvé za dvacet let vládla v Norsku většinová koalice. Červeno-zelená koaliční vláda zvítězila opět v následujících volbách roku 2009 a i přes menší ztrátu si udržela většinové postavení (srov. Elections to the Norwegian Storting¹¹, 27. 03. 2012, ČTK, 2001, LN, 2005).

Na základě níže zpracovaných údajů – viz. tabulka č. 1, se staly ve zkoumaném období nejčastější formou menšinové jednobarevné vlády sociálních demokratů. Z celkového počtu 29 vlád se tak stalo celkem 13krát. Od r. 1945 do r. 1961 byly sestavovány pouze většinové vlády soc. dem. (celkem 6krát), které se již

¹⁰ Strana středu tak díky svému antievropsko-unijnímu postoji zaznamenala nejlepší výsledek ve své historii (Elections to the Norwegian Storting, 27. 03. 2012).

¹¹ www.electionresources.org/no

v budoucnu neopakovaly. Se stejným počtem byl sestaven kabinet menšinové koalice, a to vždy ve složení středopravých stran. Zajímavé je, že minimální vítězná koalice, kterou někteří politologové považují za jedinou racionální formu vlády, vznikla pouze 4krát. Naposledy se tak stalo v roce 2005 a roku 2009. Sociální demokraté se společně s ostatními levicovými stranami rozhodli spojit v socialistický blok, vytvářet vládní koalice a stát se tak plnohodnotnou protiváhou středopravých stran.

3.2. Stranický systém Švédska

V první fázi vývoje stranického systému bychom ve Švédsku našli klasický bipartismus, kdy pravici reprezentovali konzervativci (později vznikla Pravicová strana, *Högerpartiet*, Hp), jež především hájili soukromé podnikání a levici liberálové (později vznikla Liberální lidová strana - *Folkpartiet Liberalerna*, Fp). Fp hájila především občanská a politická práva a byla proti zásahu státu do ekonomiky. Na přelomu 19. a 20. stol. zaznamenala svůj první volební úspěch Sociálně demokratická dělnická strana (*Socialdemokratiska Arbetareparti*, SAP), čímž došlo k vytvoření tripartismu. SAP vznikla za účelem politicky reprezentovat odbory a v následujících desetiletích s nimi byla úzce propojena. V roce 1910 vznikla Agrární strana (*Bondeförbundet*, Bf), která reprezentovala zájmy švédského venkova. Pátou stranou v systému se stala Komunistická strana (*Kommunistiska Parti*, KP). Ta se výrazně neprosadila a zůstala volebně nejslabší stranou. Od 20. let 20. stol. se formát pěti stran, který byl založen na pevnosti a neměnnosti vazeb mezi stranami a voliči dlouhodobě stabilizoval (Kopeček, 2005: 183-184).

Dá se říci, že tento pětistranický systém platil do 80. let, kdy na politickou scénu přichází strana zelených, respektive Ekologická strana (*Miljöpartiet de Gröna*, MP), Křesťanskodemokratická strana (*Kristdemokraterna*, Kd) a Nová demokracie (*Ny Demokrati*, ND), jež se na rozdíl od Ekologické strany vyznačují značně antisocialisticky. Tato expanze nových aktérů nastala ve Švédsku oproti ostatním skandinávským zemím podstatně později (Říchová, 1999, 216-217).

Od roku 2010 vládne ve Švédsku středoprává koalice stran: Umírněná koaliční strana (*Moderata Samlingspartiet*, M), Strana středu (*Centerpartiet*, C), Liberální lidová strana (Fp), Křesťanští demokraté (Kd). Opozičním uskupením jsou pak levicové strany Environmentální strana (Mp) a Levicová strana (*Vänsterpartiet*, Vp – dříve KP) v čele se Sociálními demokraty (SAP) (Parties and Elections in Europe¹², 27. 03. 2012).

SAP vystupuje jako levostředová strana, a i když není v současné době u moci, patří stále k nejsilnější straně v politickém systému. Hlavním programem strany je vysoká kvalita sociálního zabezpečení pro všechny, zajištění pracovních příležitostí pro mladé lidi, či podpora vzdělání (Parties and Elections in Europe¹³, 27. 03. 2012). V 80. letech dochází k rozvolnění vazeb mezi odbory a SAP, což vede k větší programové pružnosti. Sociální demokraté zcela podporují členství v EU (Kopeček, 2005: 197).

Vp patří k radikálním levicovým, environmentálním a feministickým uskupením. Hlavním cílem strany je beztřídní společnost, kde bude odstraněn generový a třídní útlak. Socialismus a socialistická transformace společnosti je zárukou svobody a demokracie. Strana odmítá volný trh a konzervativní sny o velkém evropském státu. Jejím cílem není utopistický ráj, ale spíše společnost založená na principech solidarity. Strana se distancuje od myšlenek marxismu-leninismu, protože podle Vp byly v bývalém Sovětském svazu a zemích východního bloku rozdraceny socialistické ideály (Maškarinec, 2008).

M jako jedna z vládních stran vystupuje jako středoprává konzervativně-liberální strana. Do 70. let byla díky své programové vzdálenosti od SAP opoziční stranou. Ve svém programu klade důraz na snížení daní pro pracující s průměrným příjmem, podporuje členství v EU, volný obchod a otevřený trh (Parties and Elections in Europe¹⁴, 27. 03. 2012).

Centerpartiet bychom mohli definovat jako stranu liberálně-centristickou s agrárními pozůstatky a s mírným přesahem do pravého středu. Program strany umožňoval do 70. let kooperovat spíše se stranou SAP než konzervativci a liberály. Od

¹² <http://www.parties-and-elections.eu/sweden.html>

¹³ <http://www.parties-and-elections.eu/sweden.html>

¹⁴ <http://www.parties-and-elections.eu/sweden.html>

70. let pak dochází v důsledku poklesu počtu rurální populace k programové reorientaci se zaměřením na městské voliče, čímž se posunula k liberálnímu středu. Pro stranu se tak otevřel prostor ke kooperaci se stranami napravo od středu. Hlavní ideologií strany je humanismus (rovnost práv bez ohledu na náboženství, pohlaví, rasu..) a enviromentalismus. *Centerpartiet* oficiálně podporuje členství v EU, ale fakticky je v této otázce rozdělena (Kopeček, 2005: 199).

Folkpartiet Liberalerna je pravostředovou liberální stranou. Ve svém programu se mimo jiné zaměřuje na problematiku přistěhovalců a jejich lepší uplatnění na pracovním trhu. Strana chce zlepšit kurzy švédštiny pro imigranty a tím zajistit jejich uplatnění na švédském pracovním trhu (Parties and Elections in Europe¹⁵, 27. 03. 2012). Poslední stranou, jež je ve současné době ve vládní koalici je strana *Kristdemokraterna*, jež se zpočátku odmítla zařadit k bloku socialistických nebo nesocialistických stran a prezentovala se jako „třetí alternativa“. Později však od této představy ustoupila a zařadila se k nesocialistickému stranickému bloku. Hlavními tématy, kterými se strana zabývá, jsou rodina, zlepšení sociálních služeb, tradiční křesťanské tradice, či odmítání interrupcí (Maškarinec, 2007).

Na základě výše uvedených údajů vidíme, že v politickém systému dochází k soutěži mezi pravicovým a levicovým blokem, kdy levici tvoří sociální demokraté, exkomunisté a zelení a pravici pak konzervativci, liberálové, centristé a křesťanští demokraté. Současnou podobu stranického systému lze hodnotit dle Sartoriho jako umírněný pluralismus s dominantní stranou, nebo dle Blondela jako multipartismus s dominující stranou (Kopeček, 2005: 201).

3.2.1. Typy koalic ve Švédsku

Vývoj švédského parlamentu (*Riksdag*) bychom mohli rozdělit na dvě období. V letech 1866-1970 byl parlament dvoukomorový, kdy obě komory měly stejné pravomoci a postavení. Horní komoru tvořilo 150 poslanců (od r. 1959 151 poslanců) a dolní komoru 230 poslanců (od r. 1965 233 poslanců). Poslanci dolní komory byli

¹⁵ <http://www.parties-and-elections.eu/sweden.html>

volení přímo na 4 roky a poslanci horní komory byli voleni nepřímo na 8 let. Změny proběhly v r. 1970 a parlament se stal jednokomorovým s 350 poslanci. Tento zvolený počet se o tři roky později ukázal jako velmi nevhodný, neboť se v parlamentu vytvořily dva bloky – socialistický a nesocialistický po 175 poslancích. V následujících volbách roku 1976 se počet poslanců snížil o jednoho a dodnes tvoří švédský jednokomorový parlament 349¹⁶ poslanců, jež jsou voleni proporčně ve vícemandátových volebních obvodech, kdy strana pro vstup do parlamentu musí získat alespoň 4% hlasů (Říchová, 1999: 206-207).

Svou studii vládních koalic ve Švédsku jsem započala rokem 1945, tedy po skončení 2. sv. v., a to až do posledních voleb roku 2010. Toto období jsem rozdělila ještě na tvorbu vládních koalic před a po vzniku jednokomorového parlamentu. Důvod tohoto rozdělení uvedu níže v podkapitole – Vládní koalice ve švédském dvoukomorovém parlamentu.

3.2.1.1. Vládní koalice ve švédském dvoukomorovém parlamentu 1945-1970

I když otázka vládních formací ve Švédsku nemůže být řešena bez zdůraznění klíčové role menšinových vlád sociálních demokratů, kteří se drželi nepřetržitě u moci od roku 1945 do roku 1976, je pro tuto práci důležité právě koaliční vládnutí, které bylo v období dvoukomorového parlamentu zformováno pouze dvakrát (dle voleb), tvořené soc. dem. a Agrární stranou (později přejmenovaná na *Center partiet* - Strana středu).¹⁷ Je pravděpodobné, že hlavním motivem vytvoření koaliční vlády bylo omezit vliv komunistické strany, protože koalice soc. dem. a Agrární strany zajistila vládě většinu v druhé komoře parlamentu bez podpory komunistů. I tak se koaliční vládnutí těchto dvou stran r. 1957 rozpadlo a do konce volebního období vytvořila soc. dem. opět menšinovou vládu. Důvodem rozpadu se stala penzijní reforma, jež byla

¹⁶S porovnáním počtu obyvatel Švédska má *Riksdag* relativně vysoký počet členů, což má dle oficiálních informací zajistit adekvátní zastoupení severských regionů s nízkou hustotou osídlení v parlamentu (Částek, 2002: 13).

¹⁷Jednání o vstupu agrární strany do koalice se soc. dem. začal již po volbách v roce 1948, tehdy se však strany nedohodly (Brunclík, Havlík, Pinková, 2011: 172)

důležitou částí švédského „*welfare state*“. V tomtéž roce bylo kvůli otázce penzijní reformy vyhlášeno referendum¹⁸. Výsledky však neodpovídaly alternativě, kterou chtěli soc. dem. prosadit. Z těchto důvodů byly vyhlášeny v roce 1958 mimořádné volby, po kterých soc. dem. zlepšili svou pozici v *Riksdagu*, ale komunisté, kteří byli v této záležitosti spojencem soc. dem., ztratili některá křesla v parlamentu a došlo opět k zablokování, kdy socialistický a nesocialistický blok disponoval 115 hlasy. Nakonec se záležitost vyřešila tím, že se jeden z poslanců liberální strany zdržel hlasování.

Někteří politologové tvrdí, že spolupráce v koaliční vládě soc. dem. a agrárníků byla až do sporu o penzijní reformu úspěšná a období od roku 1951 do roku 1957 bylo považováno za stabilní. Tato koalice byla vládou, která nejlépe ze všech plnila stanovená kritéria, jež si na počátku vytyčila, ale v ideologických koherencích byla slabá (Braun, 2006: 47-50).

Jak již bylo řečeno, soc. dem. v tomto období tvořili, kromě výše uvedené koalice, převážně menšinové vlády podporované komunisty (Vp). Komunisté nebyli sice pro soc. dem. vhodným koaličním partnerem, ale na druhou stranu byli ochotní opakovaně podpořit politiku prosazovanou soc. dem.. Vlády soc. dem. byli ve skutečnosti menšinové, ale s většinovou podporou (Bergman, 2000: 193; Sannerstedt, 2000: 379; Braun, 2006: 47-49).

Až do změny dvoukomorového parlamentu na jednokomorový nebylo prakticky možné sestavit vládu bez účasti sociální demokracie, která držela společně s komunisty většinu v obou komorách a v letech 1945-1953 a 1969-1970 dokonce disponovala sama většinou v celém parlamentu. Hlavním důvodem byl státní rozpočet, o kterém se hlasovalo za účasti poslanců obou komor parlamentu (Brunclík – Havlík - Pinková, 2011: 170).

Ústavní reforma, která zrušila roku 1968/69 první ze dvou komor parlamentu, radikálně změnila politické hrací pole. Ellen Immergut, která se zabývala dopadem reformy pro soc. dem. došla k závěru, že soc. dem by bývala měla silnější pozici ve švédském *Riksdagu* mezi lety 1971-1994, pokud by byl zachován dvoukomorový parlament. Daleko častěji by také disponovali parlamentní většinou a měli by možnost

¹⁸ Referenda ve Švédsku mají pouze konzultativní charakter (Braun, 2006: 50).

blokovat nesocialistické koalice, které byly po roce 1970 formovány. Avšak právě soc. dem. podporovali tuto reformu parlamentu (Braun, 2006: 50-51).

3.2.1.2. Vládní koalice ve švédském jednokomorovém parlamentu 1970 – 2010

Do jednokomorového parlamentu proběhly první volby v roce 1970. Tehdy zformovala soc. dem. opět menšinovou vládu a z celkového počtu 350 poslanců získali 163 křesel v parlamentu. Až v následujících volbách roku 1973 se ukázalo, že zvolený počet poslanců do *Riksdagu* není vhodný. Pro soc. dem. to byl dosavadně nejhorší výsledek voleb, kdy získali pouze 156 křesel v parlamentu. Volby skončily nerozhodně, neboť oba bloky – socialistický a nesocialistický disponovaly 175 křesly. Vládu nakonec i přes daný neúspěch sestavila soc. dem. a vytvořila tak další z mnoha menšinových vlád.

Volební minizemětřesení nastalo až v roce 1976, kdy levicové strany poprvé od 2. sv. v. natolik oslabily, že většinovou koaliční vládu vytvořily pravicové strany (C, M, Fp) a do jejího čela se postavil předseda agrární strany Fälldin. Koalice se však o dva roky později rozpadla a nahradil ji menšinový kabinet liberální strany doplněný nestraníky¹⁹. Propad levicových stran pokračoval i v následujících volbách roku 1979, kdy opět vytvořily koalici tři středoprávní strany (C, M, Fp). V roce 1981 kabinet opustili konzervativci, když agráři a liberálové uzavřeli se soc. dem. dohodu o daňové reformě. Zbytek 80. let se již opět nesl v duchu menšinových vlád soc. dem.. (Brunclík – Havlík - Pinková, 2011: 172-173).

Volby roku 1991 bychom mohli označit jako další minizemětřesení probíhající již v roce 1976. Do parlamentu se dostaly dvě nové politické formace²⁰ (Křesťanští

¹⁹ Pro tuto vládu vedenou Olou Ullstenem zvedlo ruku pouze 39 poslanců liberální strany. Konzervativci a komunisté byli proti (66 hlasů). O všem však rozhodly hlasy soc. dem. a centristů, kteří se v hlasování zdrželi. Vláda Ullstena byla i přes nízkou podporu v parlamentu poměrně úspěšná, a to až do dalších voleb r. 1979 (Brunclík, 2009: 126).

²⁰ První stranou, která v roce 1988 narušila pětistranický systém, byla strana zelených. V roce 1991 se však do parlamentu nedostala (Braun, 2006: 53).

demokraté, Kd a Nová demokracie, ND), procento hlasů odevzdaných pěti tradičním stranám kleslo na 81,6% a podpora soc. dem. klesla na 37,7%, což bylo historické minimum. Kd se stala vládní stranou a vytvořila společně s M, Fp a C menšinovou koalici. Poté následovaly opět menšinové vlády²¹ soc. dem. i přes to, že roku 1998 získali ve volbách pouhých 36,4% hlasů (nejméně od r. 1921). Propad ve volbách roku 1998 zaznamenala většina tradičních stran. Tento fakt lze hodnotit jako projev definitivního rozmrznutí systému a voličská podpora začala být vysoce nestálá (Kopeček, 2005: 189-194).

Švédské parlamentní volby byly primárně protestem proti soc. dem.. Důvodem se stala nepopulární finanční restrukturalizace a zklamání voliči dali své hlasy buď Levicové straně, která dosáhla svého nejlepšího volebního výsledku a získala 12% hlasů, nebo se voleb nezúčastnili. Volební účast tím klesla na 81,4%, což vyvolalo politickou diskusi. Bývalý švédský premiér Persson reagoval na finanční restrukturalizaci vyjádřením, že za ekonomickými šoky ve Švédsku stojí ústavní reforma z roku 1970. Ta ztížila možnost sestavit silnou vládu, která je důležitá k řízení dlouhodobě udržitelného růstu, a to je velkou slabostí nové ústavy. Jednokomorový systém rozbil stabilitu spočívající v první komoře parlamentu, kdy strana disponovala většinou a tříletý mandát podporuje pouze krátké politické cíle (Persson, 1997: 27-28; Möller, 1999: 270).

Roku 2006 se liberálové, umírnění, křesťanští demokraté a strana středu rozhodli vytvořit společnou platformu a vytvořili Alianci pro Švédsko, čímž vyvážili převahu sociálních demokratů (Elections to the Swedish Riksdag²², 27. 03. 2012).

Vítězem voleb se stali soc. dem., avšak čtyřem sdruženým nesocialistickým stranám se podařilo porazit celý levicový blok a sestavit tak většinovou koaliční vládu. Výsledky byly sice těsné – 171: 178, ale v demokracii vyhrává ten, který sestaví nadpoloviční většinu. Úspěch středopravé aliance nezajistil program jednotlivých stran, který někteří politologové považují za program vedoucí k prosazení

²¹ V roce 1994 dosáhli soc. dem. dokonce nejlepšího volebního výsledku od r. 1982. I když se vláda opírala opět o podporu Levicové strany, jejich blízkým partnerem se v období 1994-1998 stala strana Středu (Braun, 2006: 53).

²² www.electionresources.org/se/

socialistického státu a posílení socialistické vize, ale jednotné vystupování celé aliance, kdy nedocházelo k vzájemnému přetahování svých voličů (Dlask, 2006).

Ve volbách roku 2010 získala prvenství soc. dem., nicméně se jednalo o nejhorší výsledek za posledních sto let. Levice tak disponovala 156 mandáty. Faktickým vítězem voleb se stala Aliance pro Švédsko, ale k majoritě jim chyběly dva poslanecké mandáty. Tato středopravicová vláda se stala prvním kabinetem po 2. sv. v., která pokračovala po volbách ve stejném stranickém složení. Menšinová pozice však znamená, že bude muset hledat kompromis nejen v rámci čtyřkoalice, ale také z řad opozice (Havlík, 2011: 78-80).

Na základě níže údajů – viz. tab. č. 2 se od roku 1948 do roku 2010 ve Švédsku nejčastěji vyskytují menšinové vlády SAP, kdy celkem z 22 vlád bylo 13 vlád menšinových. Menšinové koaliční vlády vznikly pouze dvakrát a koalici vytvořily pouze středopravé strany. Většinovou jednobarevnou vládu se podařilo vytvořit také pouze dvakrát, a to dokonce dvakrát za sebou. Ideální forma vlády podle Rikerovy teorie (Minimální vítězná koalice) vznikla pouze pětkrát, celkem třikrát ji tvořily středopravé strany a dvakrát levicové v čele se SAP. Rozmrznutím stranického systému došlo k voličské nestálosti, a proto jen stěží odhadovat budoucí průběh voleb, je však jisté, že predominance SAP je již dávno minulostí. Politický boj se nyní odehrává mezi dvěma bloky – socialistickým a středopravým, čímž lze usuzovat, že v budoucnu bude vznikat více menšinových koaličních vlád, či minimálních vítězných koalic, než tomu bylo v minulosti.

3.3. Stranický systém Dánska

Stejně jako u obou výše uvedených zemí, i v Dánsku jsou počátky stranického systému spjaty se soupeřením mezi tehdejší levicí – liberály (*Venstre*, V) a pravicí - konzervativci (*Højre*, H). Obě uskupení však byla značně nestabilní a volná, bez pevné stranické struktury. Charakter konfliktní linie v Dánsku byl tedy primárně spor mezi městskou elitou a periferním venkovem. Roku 1871 se začíná formovat jako první ve

Skandinávii - Dánská sociálně demokratická strana²³ (*Socialdemokratiet i Danmark* – SD) jako reprezentant průmyslového dělnictva. Strukturu strany SD, disponující s propracovaným programem, teritoriální strukturou, početným členstvem a rozsáhlým stranickým aparátem, začaly napodobovat i další politické subjekty. Na počátku 20. stol. opustila řada nespokojených intelektuálů Liberální stranu a založila vlastní formaci – Radikální liberální stranu (*Det Radikale Venstre* – RV) blízkou francouzským radikálům. RV se odklonila nalevo od Liberálů a ti se tak posunuli ve stranickém spektru doprava. Tento čtyřstranický systém fungoval fakticky beze změn až do konce 2. sv. v.. Poté se dánským komunistům podařilo získat značnou část voličů a vklínit se tak do stabilizovaného čtyřstranického systému. Systém se tak transformoval ve formát pěti stran, čímž se Dánsko přiblížilo tehdejší skandinávské normě. Zásadní otřes stranického systému nastal po volbách v roce 1973, kdy prudce stoupl počet relevantních stran (do parlamentu se tehdy dostalo deset politických stran). Švédský politolog Olof Petersson uvedl tři základní příčiny tohoto náhlého zlomu, zaprvé neschopnost „starých stran“ řešit vzniklé problémy, a to především problémy s prudkým zvyšováním daní, zadruhé nové strany uměly lépe využít ke své kampani média, především pak televizi a třetí příčinou byla minimální volební práh pro vstup do parlamentu (Petersson, 1994: 48-49; Kopeček, 2003: 246-250).

Nejúspěšnější z nově vzniklých politických formací byla Pokroková strana (*Fremskridtspartiet*, FRP), která byla koncipovaná jako strana protestu proti vysokým daním. Druhou úspěšnou stranou byla sociálně liberální strana Demokraté středu (*Centrum Demokraterne*, CD). Třetí stranou, jež se v roce 1973 dostala do parlamentu, byli Křesťanští demokraté (*Kristendemokraterne*, KD). Volební práh překročily ještě dvě malé strany, promoskevští komunisté a Strana spravedlnosti. I přes veškeré výkyvy, které se v 70. letech odehrály, zůstali sociální demokraté stále nejsilnějším subjektem v systému.

Od roku 2011 tvoří koaliční vládu se sociálními demokraty Radikálně liberální strana (RV) a Socialistická lidová strana (*Socialistisk Folkeparti*, SF). Radikálně liberální strana odmítá koncepci „státního socialismu“ a klade důraz na

²³ SD zůstala sociálně politicky velice umírněná, čímž se lišila od Sociálních demokratů v Norsku. Tato umírněnost byla důsledkem toho, že docházelo pozvolna k urbanizaci a industrializaci země a nedocházelo k prudkým sociálním změnám, jako tomu bylo například v Norsku či Finsku (Kopeček, 2003: 246).

individuální svobodu, ale na druhou stranu považuje stát za hlavního garanta sociálních jistot občanů. SF je socialistická strana spojující rudé a zelené perspektivy s demokratickými principy. Ve svém programu se zaměřuje na otázky enviromentalismu, pacifismu, feminismu a ochranu všech menšin. Jejím cílem je striktní kontrola ekonomických aktivit. Patří spíše k euroskeptickým formacím, i když v současnosti členství akceptuje, ale nesouhlasí připojení země k měnové unii. Největší stranou v současné koalici je sociálnědemokratická strana, která podporuje aktivní roli státu a smíšenou ekonomiku. Zabývá se také environmentálními otázkami a za nejdůležitější hodnotu a cíl považuje humanitní socialismus. Byla iniciátorem vstupu země do EU a podporuje členství země v NATO. (Kopeček, 2005: 218-219).

Po roce 1973 došlo k výkyvu od umírněného k polarizovanému pluralismu, který se naštěstí neukázal trvalým. Velká část nových aktérů později ukázala, že dokážou vytvořit koalici s ostatními stranami, a to i přesto, že si ponechaly silné rysy své původní identity. I když současný dánský stranický systém nelze považovat za čistý umírněný pluralismus, má k němu v mnoha ohledech velice blízko (Kopeček, 2003: 257).

3.3.1. Typy koalic v Dánsku

Dánsko jako parlamentní demokracie disponuje jednokomorovým parlamentem (*Folketing*) se 179 členy volených přímo na čtyřleté volební období s 2% volební klausulí (Elections to the Danish Folketing²⁴, 27. 03. 2012)

Dánsko, stejně jako ostatní zkoumané státy, prošlo jistou transformací z klasického bipartismu – konzervativci vs. liberálové k multipartismu. Hlavní vliv na tento vývoj měl poměrný volební systém, který byl zaveden v první polovině 20. stol.. Došlo tak k expanzi nových politických formací a prosazení Sociálnědemokratické strany Dánska. Ta se od roku 1924 trvale usadila na pozici největší politické strany a ve většině případů figurovala také jako vládní strana. Zlom nastal roku 1973, kdy

²⁴ <http://electionresources.org/dk/>

došlo k rozmrznutí dosavadního stranického systému (náhlá změna chování voličů)²⁵. Třetí etapa stranického systému byla tímto odstartována a přetrvává dodnes (Kopeček, 2005: 206-207).

Dánské vlády se po 2. sv. v. vyznačovaly značnou nestabilitou a častým střídáním menšinových vlád (ať už koaličních či jednobarevných). I postavení dánských soc. dem. nebylo tak úspěšné jako u výše zkoumaných států – Norska a Švédska. První menšinovou koalici vytvořily strany V a KF již v roce 1950 a vydržely tak až do roku 1953. Poté následovaly menšinové vlády soc. dem., často podporované Radikální levicí (RV). Důležité postavení Radikální levice je zapříčiněno nejen slabší pozicí soc. dem., ale také komunistů²⁶. Roku 1957 vznikla situace, kdy levice ani pravice nedisponovaly většinou v parlamentu, a tak se DR stala členem tzv. trojúhelníkové vlády (*trekantregering*). Tato pozice se straně nevyplatila a roku 1960 *Folketing* opustila. Nejradikálnější proměna nastala v 70. letech (v roce 1971 mělo v parlamentu zastoupení 5 stran, v roce 1973 se počet zvýšil na 10 stran). Tato fragmentace stranického systému se významně odrazila na stabilitě vládních kabinetů (Brunclík – Havlík - Pinková, 2011: 176, 185).

Celý vývoj stranicko-politického systému od roku 1973 do začátku 80. let se nesl v duchu jednobarevných menšinových vlád tvořených převážně soc. dem.. Jedinou výjimku tvořila v roce 1973 vláda V s pouhými 22 mandáty. SD si udržela pozici nejsilnější politické strany i přesto, že po volbách roku 1973 získala pouze 25%. Na počátku 80. let se volební zisky opět vrátily na úroveň 30 - 40% hlasů (Kopeček, 2003: 249-250).

Naopak tomu bylo od roku 1982 do roku 1993, kdy vznikaly pouze středopravé koalice v čele s konzervativci a ostatními středopravými stranami – viz tab. č. 3. Konec středopravých vlád byl spojen s tzv. tamilským skandálem²⁷ a roku 1993 byla zformována středolevá většinová koalice soc. dem. a tří menších stran.

²⁵ Na politické scéně se objevili noví aktéři, a to především populistická radikální pravice a radikální levice. Dánským specifíkem je, že tyto změny se neodehrávaly v širším časovém horizontu, ale v jednom okamžiku - r. 1973. Další příčinou změny dánské politiky byla nová politická témata, jako otázka daní, rozsah sociálního státu, otázky evropské integrace apod. (Kopeček, 2005: 221).

²⁶ První poválečné volby dopadly pro komunistickou stranu dobře se ziskem – 12,5%, ale po převzetí moci v řadě evropských států ztratili na popularitě (Brunclík – Havlík - Pinková, 2011: 177).

²⁷ Podstatou skandálu byl nezákonný způsob zastavení přílivu uprchlíků do země. Ministerstvo spravedlnosti bylo tehdy pod kontrolou konzervativců (Kopeček, 2005: 221).

(Kopeček, 2005: 221). O rok později ztratili KFR ve volbách všechna křesla a SD společně s RV a CD sestavily menšinovou vládu. Přesto, že roku 1996 opustili koalici demokraté středu, soc. dem. společně s radikální levicí udržela svou moc ve vládě až do roku 2001. Poté menšinovou koaliční vládu sestavily dvě středoprávní strany – V (roku 2005 získala strana nejvíce křesel v parlamentu a sebrala prvenství soc. dem.) a KF, které se udržely u moci až do roku 2011. Roku 2007 proběhly předčasné volby do parlamentu. Venstre sice ztrácela půdu pod nohama, ale zůstala těsně před soc. dem. nejsilnější stranou ve *Folketingu* (Elections to the Danish Folketing²⁸, 27. 03. 2012)

Tato středoprávní koalice pod vedením liberálů neměla i přes většinové vítězství jednoduchou pozici. Koalice byla závislá na podpoře kontroverzní Dánské lidové strany (*Dansk Folkeparti*, DF), která svou volební kampaň založila na šíření strachu z dalšího přílivu uprchlíků²⁹ a na obavách, že by mohlo být brzy v Dánsku více přistěhovalců než původních obyvatel (LN, 2001).

Ve volbách roku 2011 vyhráli po delší době opět socialisté (od r. 2001) a poprvé v historii země se premiérského úřadu ujala žena – Helle Thoring – Schmidt. Levicové strany ještě před volbami vytvořily koalici „rudý blok“ a v čele se soc. dem. a vytvořili další z mnoha menšinových koalic (srov. Parties and Elections³⁰, 27. 03. 2012; Euractiv.cz³¹, 15. 07. 2012). V, i když se opět stala nejsilnější stranou ve *Folketingu*, nebyla schopna vytvořit koalici s tradičním koaličním spojencem KF, kteří utrpěli značnou porážku a přišli celkem o deset křesel.

Dánsko se vyznačuje jednou z největších volebních frekvencí mezi západoevropskými demokraciemi. Na základě údajů – viz tab. č. 3 se z celkového počtu 31 vlád, vytvořilo v Dánsku 11 menšinových jednobarevných vlád, které vznikaly pouze do roku 1982. Po tomto roce už žádná jednobarevná menšinová vláda nevznikla. Nejvíce bylo v tomto období zformováno menšinových koaličních vlád – celkem 17, které jsou pro Dánsko typické. Nejméně vznikly minimální vítězné koalice,

²⁸ <http://electionresources.org/dk/>

²⁹ Přistěhovalecké téma není lákadlem pouze pro populisty, ale také liberály či soc. dem. Dosavadní vláda mluvila pouze o tom, že je zapotřebí se tomuto tématu více věnovat, kdežto středoprávní koalice navrhla i některá řešení jako například zpřísnění podmínek imigrace (LN, 2001).

³⁰ <http://www.parties-and-elections.eu/denmark>.

³¹ <http://www.euractiv.cz/evropske-volby-2009/clanek/dansko-si-zvolilo-svou-historicky-prvni-premierku-bude-ji-helle-gucci-009145>.

které se zatím objevily pouze 3krát a většinové jednobarevné vlády se nepodařilo zformovat ani jednou.

Důvodem vzniku koaličních menšinových vlád v porovnání s ostatními zkoumanými státy je slabší postavení soc. dem.. V roce 2001 dokonce došlo ze strany liberálů k porážce soc. dem. a jejich postavení jako největší strany v systému bylo narušeno. Totéž se opakovalo v roce 2005, čímž lze usuzovat, že se nejedná o ojedinělý jev. Rýsuje se tak možnost změny systému na multipartismus bez dominující strany (Kopeček, 2005: 222).

3.4. Četnost jednotlivých typů vlád v Norsku, Švédsku a Dánsku

Na základě mé studie zkoumaných států je patrné, že nejčastější formou vlády ve Švédsku jsou právě menšinové jednobarevné vlády soc. dem.. Tady bychom našli významnou podobnost s Norskem, kde se také počet menšinových jednobarevných vlád soc. dem. (s výjimkou roku 1981, kdy vytvořili menšinovou jednobarevnou vládu konzervativci) vyskytuje nejvíce. I v Dánsku je počet menšinových jednobarevných vlád vysoký, ale zdaleka ne nejvyšší. V Dánsku převažují menšinové koaliční vlády, a to především z důvodů slabší pozice soc. dem., která je nucena daleko častěji tvořit koaliční vlády než je tomu u Norska a Švédska. V číselném srovnání jsou to dvě koaliční menšinové vlády ve Švédsku, šest v Norsku a sedmnáct v Dánsku. Naproti tomu se většinové jednobarevné vlády v Dánsku neobjevily za celé zkoumané období ani jednou, kdežto v Norsku se tak stalo celkem šestkrát a ve Švédsku pouze dvakrát. Minimální vítězná koalice jsou svou četností ve všech zkoumaných státech podobné. Především v Norsku se tak stalo u posledních dvou vlád. Je však patrné, že tato forma vlády není tak častá. Nadbytečné koalice v těchto státech vůbec nevznikají.

Jistý vliv na formování typů vlád má mimo jiné negativní parlamentarismus, který je ve všech třech státech úspěšně praktikován.

4. Závěr

Ve své práci jsem se věnovala koaličnímu vládnutí v severských státech Norska, Švédska a Dánska. Je však patrné, že právě v těchto státech se formují nejčastěji menšinové jednobarevné vlády sociálních demokratů (kromě Dánska, kde si drží prvenství menšinové koalice), kteří mají v těchto zemích významné postavení. Jedna z věcí, která ovlivňuje časté formování menšinových vlád je uplatňování negativního parlamentarismu. Mezi negativním parlamentarismem a menšinovými vládami (ať už koaličními nebo jednobarevnými) sice neexistuje kauzální vztah, ale bezpochyby napomáhá jejich vzniku. Storm označil tyto menšinové vlády, které tak často vznikají v Norsku, Švédsku a Dánsku jako „formální menšinové vlády“, které jsou schopné utvářet stabilní koalice s jednou či více stranami, aniž by tyto strany měly přímé zastoupení ve vládě. Naproti tomu existují skutečné menšinové vlády, které naopak nejsou schopné formovat většinové legislativní koalice.

Úkolem této práce bylo zjistit, v jaké míře se jednotlivé koalice vyskytují a které strany jsou nejčastěji součástí koalic, a to v období od 2. sv. v. do posledních parlamentních voleb. Na základě typologie koaličního vládnutí, kde rozlišujeme minimální vítěznou koalici, nadbytečnou koalici a menšinovou koaliční vládu jsem došla k závěru, že pokud pomineme menšinové a většinové jednobarevné vlády, vznikla v Norsku z celkového počtu 29 vlád menšinová koalice celkem 6krát. Minimální vítězná koalice se zformovala pouze 4krát. Ve Švédsku bychom našli téměř opačný výsledek, kdy z celkového počtu 22 vlád vznikly pouze 2 menšinové koaliční vlády a 5 minimálních vítězných koalic. Největší počet koaličních menšinových vlád bychom našli v Dánsku, zde bylo z celkového počtu 31 vlád zformováno 17 menšinových koalic. Naproti tomu se zde minimální vítězné koalice vyskytly pouze 3krát. Velké koalice se v těchto zemích vůbec nevyskytují.

Dále jsem došla k závěru, že z desíti koaličních vlád v Norsku, je její součástí nejčastěji Strana středu (SP), která chyběla v koaliční vládě pouze jednou, a to v roce 2001. SP tvoří koalici nejčastěji se stranami H, V, KRF. V posledních letech ji však můžeme vidět v koalici levého bloku v čele se soc. dem.. Lze ji tedy označit

jako pivotální stranu, Naopak stranu sociálních demokratů bychom v koaliciích našli pouze 2krát. Ve Švédsku jsou to středoprávé strany, které úspěšně tvoří společnou alianci jako protiváhu dominantního postavení sociálních demokratů. Je to strana Středu (C), Umírnění (M) a Liberální strana (FP), kdy z celkového počtu 7 koaličních vlád zformovaly vládu celkem 5krát. DNA tak učinila pouze dvakrát, a to v 50. letech, kdy se spojila s agráři. Poté již díky svému dominantnímu postavení koaliční partnery nepotřebovala, neboť bylo jednodušší najít pouze stranu, která bude vládu v určitých situacích podporovat (ve Švédsku jsou to především komunisté). Značně nesourodé jsou koalice v Dánsku. Zde vznikají koaliční vlády daleko častěji než v Norsku či Švédsku. Celkem bylo vytvořeno dvacet koalic (převážně menšinových) a jejich součástí byly především strany Levice (V), konzervativci (KF) a sociální demokraté (SD), jež se objevily shodně v deseti případech.

I když jsou si státy v mnohém velice podobné, nalezneme mezi nimi několik zásadních rozdílů. K tomu nejviditelnějšímu bych přiřadila rozdíl v postavení sociálních demokratů mezi Dánskem na jedné straně a Švédskem a Norskem na straně druhé. I když je v Dánsku síla soc. dem. stále významná, není zdaleka tak velká, jako je tomu u Norska a Švédska. Důkazem je skutečnost, že zde soc. dem. byli již od počátku nuceni tvořit koaliční vlády, a to především s radikální levicí. Tento fakt je zapříčiněn především slabým postavením komunistické strany. Ale i mezi Švédskem a Norskem lze najít některé významné rozdíly. Především v posledním desetiletí je v Norsku patrné, že jednobarevné menšinové vlády soc. dem. jsou vystřídány menšinovými středopravicovými koalicemi. Teprve ve dvou posledních volbách se soc. dem. rozhodli vytvořit koalici s ostatními levicovými subjekty a zvítězit nad středopravicovým blokem. Stále vysoké výsledky soc. dem. tak vedly k vytvoření většinových vlád. Naproti tomu švédská soc. dem. si stále drží odstup a čeká na svou šanci, kdy bude opět moci vytvořit většinovou či menšinovou jednobarevnou vládu.

5. Seznam literatury

Braun, M. (2006): "Sweden: Stable Minority Governments". In: Říchová, B. (ed.), *Vládní modely v parlamentních systémech (Government Models in Parliamentary Systems)*, Prague-Olomouc: Moneta F-M, s. 47-62.

Brunclík, M. - Havlík, V. - Pinková, A. (2011): *Skandinávie – Proměny politiky v severských zemích*, Praha: Wolters Kluwer ČR.

Brunclík, M. (2009): *Negativní parlamentarismus: cesta k efektivnějšímu fungování parlamentního režimu?* *Acta Politologica*, Vol. 1, No. 2, s. 118-141. (http://acpo.fsv.cuni.cz/ACPO-15-version1-brunclik_01_02_merged.pdf), ověřeno k 27. 03. 2012.

Částek, M. (2002): *Švédské parlamentní volby: vše při starém?*, *Mezinárodní politika*, Vol. 26, No. 11, s. 13-15.

ČTK (2001): "Norské parlamentní volby – debakl sociálních demokratů", *Severské listy*, 12. 09. 2001. (<http://www.severskelisty.cz/noviny/uda0292.php>), ověřeno k 15. 07. 2012.

Dlask, J. (2006): „Švédské volby 2006.“, *Severské listy*, 08. 12. 2006. (<http://www.severskelisty.cz/ncm/ncm0101.php>), ověřeno k 27. 03. 2012.

Havlík, V. (2011): *Vítězství s příchutí hořkosti – parlamentní volby ve Švédsku v roce 2010*, *European Electoral Studies*, Vol. 6, No. 1, s. 75-81.

Irwin, W., D. (1997): „The Norwegian Party System from the 1880s to the 1990s“ In: *Challenges to Political Parties: The Case of Norway*, Strøm, K., Svåsand, L., (eds.), Michigan: The University of Michigan, s. 10 - 92.

Kopeček, L. (2003): *Proměny dánské politiky*, *Politologický časopis*, Vol. 10, No. 3, s. 243-261.

Kopeček, L. (2005): „Skandinávie.“ In: *Politické strany moderní Evropy: analýza Stranicko – politických systémů*, Strmiska, M., (eds.), Praha: Portál, s. 175 – 281.

Lasák, J. (2006): „Nová Fremskrittspartiet: most přes navždy.“ **Global Politics**, 01. 02. 2006.

(<http://www.globalpolitics.cz/clanky/norska-strana>), ověřeno k 27. 03. 2012.

LN (2005): „Norský Blair“ dostal opět šanci, **Severské listy**, 14. 09. 2005.

(<http://www.severskelisty.cz/noviny/uda0490.php>), ověřeno k 15. 07. 2012.

LN (2001): „Dánské volby rozhodl strach z imigrantů“, **Severské listy**, 22. 11. 2005.

(<http://www.severskelisty.cz/noviny/uda0334.php>), 15. 06. 2012

Maškarinec, P. (2008): *Analýza ideově-programového profilu švédské Levicové strany z hlediska politického extremismu a radikalismu*, **CEPR**, Vol. 1, No. 10. (<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=329>), ověřeno k 15. 06. 2012.

Maškarinec, P. (2007): *Analýza identity švédské relevantní křesťansko - demokratické strany*, **CEPR**, Vol. 1, No. 9. (<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=292>), ověřeno k 15. 06. 2012.

Möller, T. (1999): „The Swedish Election 1998: A Protest Vote and the Birth of a New Political Landscape?“ **Scandinavian Political Studies**, Vol. 22, No. 3, s. 261 – 276.

(<http://tidsskrift.dk/visning.jsp?markup=&print=no&id=95862>), ověřeno k 15. 04. 2012.

Novák, M. (1997): *Systémy politických stran: úvod do jejich srovnávacího studia*, Praha: SLON.

Olsen, J. (2010): *The Norwegian Socialist Left Party: Office-seekers in the Service of Policy?*, In: Olsen, J. – Koss, M. – Hough, D. (eds.): *Left Parties in National Governments, United Kingdom: Palgrave Macmillan*, s. 16 - 31.

Říchová, B. a kol. (1999): *Komparace politických systémů II.*, Praha: Vysoká škola Ekonomická.

Říchová, B. (2006): *Přehled moderních politologických teorií – Empiricko-analytický přístup v soudobé politické vědě*, Praha: Portál.

Sartori, G. (2005): *Strany a stranické systémy: schéma pro analýzu*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

Shaffer, R., W. (1998): *Parties, and Parliaments: Political Change in Norway*, Ohio: Columbus.

Valen, H. - Katz, D. (1964): *Political Parties in Norway*, Oslo: Universitetsforlaget.

Weeise, J. - Roozendaal, van P. (2000): *A Multi-Theory Explanation of Government Party - Composition*, Amsterdam: Thela Thesis.

www.electionresources.org. *Elections to the Norwegian Storting.*
(<http://electionresources.org/no/>), ověřeno k 27. 03. 2012.

www.electionresources.org. *Elections to the Swedish Riksdag.*
(<http://electionresources.org/se/>), ověřeno k 27. 03. 2012.

www.electionresources.org. *Elections to the Danish Folketing.*
(<http://electionresources.org/dk/>), ověřeno k 27. 03. 2012.

www.euractiv.cz. Dánsko má historicky první premiérku, bude jí Helle „Gucci“, EurActiv, 16. 09. 2011.

(<http://www.euractiv.cz/evropske-volby-2009/clanek/dansko-si-zvolilo-svou-historicky-prvni-premierku-bude-ji-helle-gucci-009145>), ověřeno k 15. 07.2012.

www.government.no. Norway's Governments since 1945.

(<http://www.regjeringen.no/en/the-government/previous-governments/the-structure-of-the-registry/governments/modern-times/governments-since-1945.html?id=438715>), ověřeno k 27. 03. 2012.

www.parties-and-elections.eu. Parties and Elections: The database about parliamentary elections and political parties in Europe. „Sweden“.

(<http://www.parties-and-elections.eu/sweden.html>), ověřeno k 27.03. 2012.

www.parties-and-elections.eu. Parties and Elections: The database about parliamentary elections and political parties in Europe. „Norway“.

(<http://www.parties-and-elections.eu/norway.html>), ověřeno k 27.03. 2012.

www.parties-and-elections.eu. Parties and Elections: The database about parliamentary elections and political parties in Europe. „Denmark“.

(<http://www.parties-and-elections.eu/denmark.html>), ověřeno k 27.03. 2012.

6. Použité zkratky

Norsko

V – Liberální strana

H – Konzervativní strana

DNA – Sociálně demokratická strana (Strana práce)

SF – Socialistická lidová strana

SP – Strana středu

SV – Socialistická levicová strana

KRF – Křesťanští demokraté

Švédsko

Hp – Pravicová strana

Fp – Liberální lidová strana

SAP – Sociálně demokratická strana

Bf – Agrární strana

KP – Komunistická strana

MP – Strana zelených

KD – Křesťanskodemokratická strana

FRP – Pokroková strana

M – Strana umírněných

C – Strana středu

ND – Nová demokracie

Vp – Levicová strana

Dánsko

H – Konzervativní strana

V – Liberální strana

SD – Sociálně demokratická strana

RV – Radikálně liberální strana

FRP – Pokroková strana

CD – Strana demokraté středu

KD – Křesťanskodemokratická strana

SF – Socialistická lidová strana

DF – Dánská lidová strana

7. Přílohy

Seznam příloh:

Tabulka 1: Norské vlády - 1945 – 2009.....38 - 40

Tabulka 2: Švédské vlády – 1948 – 2010.....40 - 41

Tabulka 3: Dánské vlády – 1945 – 2011.....42 - 43

Tabulka 4: Četnost jednotlivých typů vlád v Norsku, Švédsku a
Dánsku.....44

Graf 1: Četnost jednotlivých typů vlád v Norsku, Švédsku
a Dánsku.....44

Graf 2: Četnost jednotlivých typů vlád v Norsku, Švédsku
a Dánsku společně.....44

Tab. č. 1: Norské vlády - 1945 - 2009

ROK	KOALIČNÍ STRANY	POČET POSLANECKÝCH KŘESEL/CELKOVÝ POČET KŘESEL V DOLNÍ K. PARLAMENTU	TYP KOALICE
1945-1949	Strana práce (DNA)	76/150	Většinová vláda
1949-1951	Strana práce (DNA)	85/150	Většinová vláda
1951-1953	Strana práce (DNA)	85/150	Většinová vláda
1953-1955	Strana práce (DNA)	77/150	Většinová vláda
1955-1957	Strana práce (DNA)	77/150	Většinová vláda
1957-1961	Strana práce (DNA)	78/150	Většinová vláda

1961-1963	Strana práce (DNA)	74/150	Menšinová vláda
1963	Konzervativní strana (H), *Strana středu (SP), Liberálové (V), Křesťansko-demokratická strana (KRF)	74/150	Menšinová koalice
1963-1965	Strana práce (DNA)	74/150	Menšinová vláda
1965-1969	Konzervativní strana (H), Strana středu (SP), Liberálové (V), Křesťansko-demokratická strana (KRF)	80/150	Minimální vítězná koalice
1969-1971	Konzervativní strana (H), Strana středu (SP), Liberálové (V), Křesťansko-demokratická strana (KRF)	76/150	Minimální vítězná koalice
1971-1972	Strana práce (DNA)	74/150	Menšinová vláda
1972-1973	Křesťansko-demokratická strana (KRF), Strana středu (SP), Liberálové (V)	47/150	Menšinová koalice
1973-1976	Strana práce (DNA)	62/155	Menšinová vláda
1976-1977	Strana práce (DNA)	62/155	Menšinová vláda
1977-1981	Strana práce (DNA)	76/155	Menšinová vláda
1981	Strana práce (DNA)	66/155	Menšinová vláda
1981-1985	Konzervativní strana (H)	53/155	Menšinová vláda
1985-1986	Konzervativní strana (H), Křesťansko-demokratická strana (KRF), Strana středu (SP)	78/157	Menšinová koalice
1986-1989	Strana práce (DNA)	71/157	Menšinová vláda
1989-1990	Konzervativní strana (H), Křesťansko-demokratická strana (KRF), Strana středu (SP)	62/165	Menšinová koalice
1990-1993	Strana práce (DNA)	63/165	Menšinová vláda
1993-1996	Strana práce (DNA)	67/165	Menšinová vláda
1996-1997	Strana práce (DNA)	67/165	Menšinová vláda

1997-2000	Křesťansko-demokratická strana (KRF), Strana středu (SP), Liberálové (V)	42/165	Menšinová koalice
2000-2001	Strana práce (DNA)	65/165	Menšinová vláda
2001-2005	Křesťansko-demokratická strana (KRF), Konzervativní strana (H), Liberálové (V)	62/165	Menšinová koalice
2005-2009	Strana práce (DNA), Strana středu (SP), Socialistická levice (SV)	87/169	Minimální vítězná koalice
2009-	Strana práce (DNA), Socialistická levice (SV), Strana středu (SP)	86/169	Minimální vítězná koalice

* Strana středu (původně Agrární strana)

Zdroje: Parties and Elections in Europe³², 27. 03. 2012; Valen, Katz, 1964: 31; Government.no³³, 27. 03. 2012).

Tab. č. 2: Švédské vlády – 1948 - 2010

ROK	STRANY	POČET POSLANECKÝCH KŘESEL/CELKOVÝ POČET KŘESEL V DOLNÍ K. PARLAMENTU	TYP KOALICE
1948-1952	Soc. dem. (S)	112/230	Menšinová vláda
1952-1956	Soc. dem. (S), Agrární strana* (BF)	136/230	Minimální vítězná koalice
1956-1958	Soc. dem. (S), Agrární strana* (BF)	125/231	Minimální vítězná koalice
1958-1960	Soc. dem. (S)	111/231	Menšinová vláda
1960-1964	Soc. dem. (S)	114/232	Menšinová vláda
1964-1968	Soc. dem. (S)	113/233	Menšinová vláda

³² www.electionresources.org/se/

³³ <http://www.regjeringen.no/en/the-government/previous-governments/the-structure-of-the-registry/governments/modern-times/governments-since-1945.html?id=438715>

1968-1969	Soc. dem. (S)	125/233	Většinová vláda
1969-1970	Soc. dem. (S)	125/233	Většinová vláda
1970-1973	Soc. dem. (S)	163/350	Menšinová vláda
1973-1976	Soc. dem. (S)	156/350	Menšinová vláda
1976-1978	Strana středu (C), Umírnění** (M), Liberální strana (FP)	180/349	Minimální vítězná koalice
1978-1979	Liberální strana (FP)	39/349	Menšinová vláda
1979-1982	Strana středu (C), Umírnění** (M), Liberální strana (FP)	175/349	Minimální vítězná koalice
1982-1986	Soc. dem. (S)	166/349	Menšinová vláda
1986-1988	Soc. dem. (S)	159/349	Menšinová vláda
1988-1991	Soc. dem. (S)	156/349	Menšinová vláda
1991-1994	Umírnění (M), Liberální strana (FP), Strana středu (C), Křesťanskodemokratická strana (KD)	170/349	Menšinová koaliční vláda
1994-1998	Soc. dem. (S)	161/349	Menšinová vláda
1998-2002	Soc. dem. (S)	131/349	Menšinová vláda
2002-2006	Soc. dem. (S)	144/349	Menšinová vláda
2006-2010	Aliance pro Švédsko - Umírnění (M), Strana středu (C), Liberální strana (FP), Křesťanskodemokratická strana (KD)	178/349	Minimální vítězná koalice
2010-	Aliance pro Švédsko (Umírnění (M), Strana středu (C), Liberální strana (FP), Křesťanskodemokratická strana (KD)	173/349	Menšinová koaliční vláda

* Strana středu (původně Agrární strana)

** Umírnění – původně Konzervativní strana

Tab. č. 3: Dánské vlády – 1945 - 2011

ROK	STRANY	POČET POSLANECKÝCH KŘESEL/CELKOVÝ POČET KŘESEL V DOLNÍ K. PARLAMENTU	TYP KOALICE
1945-1947	Levice (V)	38/149	Menšinová vláda
1947-1950	Soc. dem. (SD)	57/150	Menšinová vláda
1950-1953	Levice (V), Konzervativci (KF)	59/151	Menšinová koalice
1953-1955	Soc. dem. (SD)	61/151	Menšinová vláda
1955-1957	Soc. dem. (SD)	74/179	Menšinová vláda
1957-1960	Soc. dem. (SD), Radikální levice (RV), Strana spravedlnosti (DR)	94/179	Minimální vítězná koalice
1960	Soc. dem., (SD) Radikální levice (RV), Strana spravedlnosti (DR)	93/179	Minimální vítězná koalice
1960-1962	Soc. dem. (SD), Radikální levice (RV)	87/179	Menšinová koalice
1962-1964	Soc. dem. (SD), Radikální levice (RV)	87/179	Menšinová koalice
1964-1968	Soc. dem. (SD)	76/179	Menšinová vláda
1968-1971	Radikální levice (RV), Levice (V), Konzervativci (KF)	98/179	Minimální vítězná koalice
1971-1972	Soc. dem. (SD)	70/179	Menšinová vláda
1972-1973	Soc. dem. (SD)	70/179	Menšinová vláda
1973-1975	Levice (V)	22/179	Menšinová vláda
1975-1978	Soc. dem. (SD)	53/179	Menšinová vláda
1978-1979	Soc. dem. (SD), Levice (V)	86/179	Menšinová koalice

³⁴ www.electionresources.org/se/

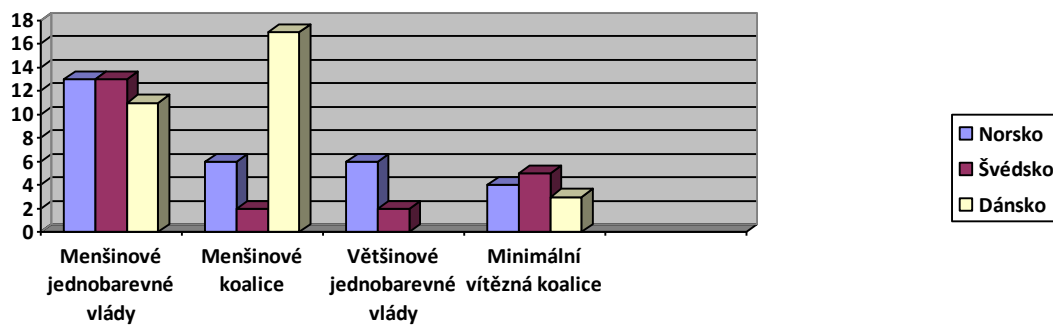
1979-1981	Soc. dem. (SD)	68/179	Menšinová vláda
1981-1982	Soc. dem. (SD)	59/179	Menšinová vláda
1982-1987	Konzervativci (KF), Levice (V), Strana Demokraté středu (CD), Křesťanská demokracie (KRF)	65/179	Menšinová koalice
1987-1988	Konzervativci (KF), Radikální levice (RV), Strana Demokraté středu (CD), Křesťanská demokracie (KRF)	62/179	Menšinová koalice
1988-1990	Konzervativci (KF), Levice (V), Radikální levice (RV)	67/179	Menšinová koalice
1990-1993	Konzervativci (KF), Levice (V)	59/179	Menšinová koalice
1993-1994	Soc. dem. (SD), Radikální levice (RV), Strana demokraté středu (CD), Křesťanská demokracie (KRF)	-	Minimální vítězná koalice
1994-1996	Soc. dem. (SD), Radikální levice (RV), Strana demokraté středu (CD)	75/179	Menšinová koalice
1996-1998	Soc. dem. (SD), Radikální levice (RV)	70/179	Menšinová koalice
1998-2001	Soc. dem. (SD), Radikální levice (RV)	70/179	Menšinová koalice
2001-2005	Levice (V), Konzervativci (KF)	71/179	Menšinová koalice
2005-2007	Levice (V), Konzervativci (KF)	71/179	Menšinová koalice
2007-2009	Levice (V), Konzervativci (KF)	64/179	Menšinová koalice
2009-2011	Levice (V), Konzervativci (KF)	64/179	Menšinová koalice
2011-	Soc. dem. (SD), Radikální levice (RV), Socialistická lidová strana (SF)	77/179	Menšinová koalice

Zdroje: srov. Parties and Elections in Europe³⁵, 27. 03. 2012; Statministeriet in Denmark³⁶, 15. 04. 2012, Elections to the Danish Folketing³⁷, 27.03.2012.

Tab. č. 4: Četnost jednotlivých typů vlád v Norsku, Švédsku a Dánsku

	MENŠINOVÉ JEDNOBAREVNÉ VLÁDY	MENŠINOVÉ KOALICE	VĚTŠINOVÉ JEDNOBAREVNÉ VLÁDY	MINIMÁLNÍ VÍTĚZNÁ KOALICE	TOTAL
Norsko	13	6	6	4	29
Švédsko	13	2	2	5	22
Dánsko	11	17		3	31
Total	37	25	8	12	82

Graf č. 1: Četnost jednotlivých typů vlád v Norsku, Švédsku a Dánsku

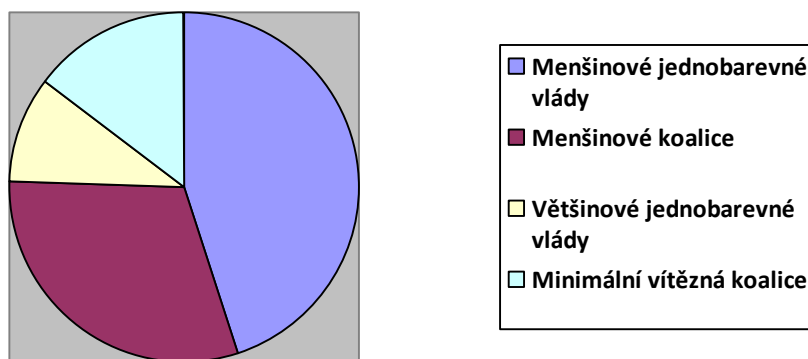

Graf č. 2: Četnost jednotlivých typů vlád v Norsku, Švédsku a Dánsku společně

³⁵ <http://www.parties-and-elections.eu/denmark2b.html>

³⁶ http://www.stm.dk/_p_13510.html

³⁷ <http://electionresources.org/dk/>

8. Resumé

Tato práce si klade za cíl zjistit četnost jednotlivých typů koalic států Norska, Švédska a Dánska, a to jak mezi jednotlivými státy, tak v rámci každého z nich. Dalším stanoveným cílem je také zjistit, která ze stran se v koalicích vyskytuje nejčastěji, tedy jaké strany jsou nejčastěji součástí koalic a o jaký typ koalice (menšinová koaliční vláda, nadbytečná koalice či minimální vítězná koalice) se jedná. Rozsah studie je limitován na období od konce druhé světové války až do posledních parlamentních voleb zkoumaných států.

This work aims to determine the frequency of different types of coalitions of Norway, Sweden and Denmark both between countries and in the context of each of them. Another stated aim is to determine which of the parties in coalitions appear most frequently, then which parties are most often part of the coalition and which type of coalition is going on (coalition minority government, oversized cabinet, minimal winning coalition). The scope of the study is limited to the period from the end of World War II until the last parliamentary elections surveyed states.